

Смиљана Ж. Ђорђевић Белић¹
Институт за књижевност и уметност
Београд

ПИСАНА ЈЕ РИЈЕЧ ЖИВА РИЈЕЧ КОЈА ОСТАЈЕ: ЈЕДНА
ПОСТФОЛКЛОРНА РЕИНТЕРПРЕТАЦИЈА ПЕСМЕ О
БАЈУ ПИВЉАНИНУ И БЕГУ ЉУБОВИЋУ²

Abstract: The paper presents the transcript of author reinterpretation of the poem *Bajo Pivljanin and Beg Ljubović*, the performance of which was recorded during a terrain research into the tradition of gusle singing in Eastern Herzegovina in 2007. Comparative analysis of the texts illuminates, in basic terms, the characteristics of authors' individual styles that correspond to stylistic tendencies of post-folklore epics (rhymed verse, condensation and plot dynamics, gesture formulae, naturalistic elements and the tone approaching that of a sentimental one). The latter refers to the type of singing that emerges on the intersection between the oral and literary.

Key words: oral epics, post-folklore epics, Bajo Pivljanin, Beg Ljubović, terrain research, Herzegovina

Транскрипт представљен у раду део је обимнијег корпуса грађе добијеног током теренског истраживања традиције певања уз гусле у источној Херцеговини у октобру 2007. године (детаљније о резултатима истраживања в. у Ђорђевић Белић 2017: 175–178). Реч је о сегменту једног од разговора са гусларом Миливојем Шиповцем,³ рођеним 1942. године у селу Шипову, који је у време истраживања са супругом и двојицом синова живео у Невесињу. Осим што пева уз гусле, Миливоје је и градитељ гусала, а овај инструмент и за њега везана традиција, стечен је утисак током вишедневног боравка у дому породице Шиповац, Миливојева су трајна ду-

1 smiljana78@yahoo.com

2 Текст је резултат рада на пројекту *Српско усмено стваралаштво у инјеркултурном коду* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја под бројем 178011.

3 Снимци разговора (при чему је у неким учествовало и више саговорника) доступни су у Архиву Института за књижевност и уметност у Београду ([NEVESINJE – 5 – АС]) и Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ ([NEVESINJE – 2 – SD], [NEVESINJE – 3 – SD], [NEVESINJE – 10 – SD], [NEVESINJE – 11 – SD], [BRATAC – 1 – SD]).

ховна заокупљеност, важан саставни део породичног и индивидуалног, личног живота. Миливоје не наступа на гусларским вечерима и такмичењима, али уз гусле пева у кругу породице и пријатеља, а разговори са њим били су ауторки овог прилога многоструко драгоцени. Најпре, овај гуслар себе види као „чуvara“ херцеговачке и локалне (невесињске) традиције и у избору тема о којима најрадије пева, и у начину гуслања и певања (као један од најбољих представника тзв. *херцеџовачког стила*⁴ познат је и међу суграђанима). Потом, његов је гусларски репертоар слојевит и сложен према начину усвајања који карактерише укрштање усмене трансмисије, слушаљачког и читалачког искуства. Најпосле, реч је о носиоцу традиције који и сам ствара нове текстове. Миливојева ауторска епика тематски је хетерогена, сачињена од песама које у жижу стављају догађаје из релативно рецентне прошлости (Први и Други светски рат, грађански ратови на територији бивше СФРЈ), док се једним рукавцем окреће својеврсној реинтерпретацији „класичних“ текстова. Управо једна таква реинтерпретација предмет је анализе која следи, а чији је циљ да у основним цртама покаже одлике индивидуалног стила аутора које кореспондирају са стилским тенденцијама постфолклорне епике, оног типа певања које се развија на размеђи усмености и литерарности⁵.

Увођење песме у разговор иницирано је истраживачевим питањем у вези са почецима ауторског рада, а извођење се одвијало речитативом без инструменталне пратње, комбиновањем стихова и парафраза.⁶

Смиљана: А кад сте написали прву песму?

Миливоје: А прву сам пјесму препјево кад ми је било осамнес година, кад сам био још на селу. О бегу Љубовићу и Бају Пивљанину кад су се овдје јунаци ударили, то је, то значи препјев, и оно римовано фино, знаш, тада... Отишо ја, отишо ја у једну шуму мало тамо, отјеро говеда и краве и оно, и ја их чекам да не оду у жито, и узео ја оловку и, и, и она свеску,

4 Почетком 20. века Валтер Винш (1938) говорио је о три стила певања уз гусле: „србијанском“, „босанском“ и „црногорско-херцеговачком“. Према етномузиколошкој литератури, на динарском геокултурном простору могуће је разликовати неколико стилова (уп. Гојковић 1989: 98–99), а одлике херцеговачког епског дијалекта описане су, уз сумирање података из литературе, у Лајић Милајковић 2007; уп. и Рапан 2007.

5 О овом типу епског певања, укључујући и разматрање термина којима се најчешће у литератури одређује – *песма на народну*, *народска песма*, *пучка књижевност*, *књижевни фолклор*, *послфолклор*, детаљније у Ђорђевић Белић 2016: 27–37.

6 Будући да се овај начин казивања интонацијом и ритмом битно разликује од разговорног, у транскрипту су у угластим заградама курзивом дате описне напомене које се односе на неке карактеристике текстуре како би, макар у назнакама, ови паралингвистички квалитети били транспоновани у писани текст.

и гледам оловку и тако сам fino препјево, тако складио, то је тако дивна пјесма, знаш... То, прво је писао онај...

Књигу пише беже Љубовићу,
 Са широког поља Невесиња,
 И шаље је каменитој Пиви,
 А на руке Бају Пивљанину...
 Али ја сам све, онај, уримовао fino...
 Па је шаље каменитој Пиви,
 Ђено Бајо Пивљанине живи.
 Проклиње га [...]
 Грдне ријечи [...]
 А гледа га Бајо из планине.
 „Харамбашо српска и планине,
 Ти си мене за срце ујео,
 И мојега брата погубио...
 Е, онај, и зато ти давам три дана.“
 И тако то било, и онда кад је дошо Бајо...

[*снажнијим гласом*]

Када Бајо Невесињу сађе,
 Љубовића на биљегу нађе.
 Под шатором ноге прекрстио,
 Вино пије, чибук запалио,
 А вино му служи Шабан ага,
 Вјерна слуга од кућнега прага.
 Сиђе, дође Бајо, биљегу,
 Па улази под шатора бегу,
 Па полако покрај бега седа,
 Љубовић га попријекно гледа.
 Сједе Бајо па му назва Бога,
 Руке маши до појаса свога,
 И отпаса два зелена мача,
 Па их бегу преко крила бача.
 Каже: „Узми бољи, а остави гори,
 Да се после Бају не прекори,
 Да не рекне твоја мајка стара
 Љубовића, да је пријевара!“

[*врло гласно*]

Виђе беже велику увреду,
 А у томе великом нериједу,
 Вас му шатор постаде тјесан,
 Бег на ноге скочи ко бијесан,

Довати се сабље оковане,
 Десна рука спремна да замане:
 „Ао, Бајо, копиљане један,
 Рајетино тужан и биједан,
 Шта ће мени мачи зарђали,
 Шта ми сабљи Шамлијанки фали,
 Која ваља стотину дуката,
 Данас ће те шибнут иза врата!”
 Кад вријеме дође за мегдана,
 неста приче, а неста дивана...

Онда је спремио тај Бајо свога слугу... Мата Његошевића, да опипа бега Љубовића, да ли на њему панцир имаде и... И онда му тврду вјеру даде да ће га наградити, али Мато издо, бег му пришапто...

Али ђаво, каже, спреман је занату,
 Прискочио Његошевић Мату,
 Није ђаво но Љубовић беже,
 Загри га и руке му притеже, и овако...
 Па му стаде вако говорити:
 „Немој Бају казат и открити
 Да на мени панцијер имаде!”
 Па му беже тврду вјеру даде:

„Танку ћу ти кулу направити”, можда и... Добро ће га наградити, и онда му кулу направити,

у [...] поред куле моје, нека обје упоредо стоје. И онда се превари Мато... на то обећање бегово и каже, казо Бају нема на њему панцијер они, знаш. А преко панцијера је била она нека, неки гуњ тај што је било сакривено. А кад је спремио бег Бају да опипа овај fino Шабан казо нема ко кад и нема, и тако... Вјеран слуга богу добар, он свом господару казиваше право и тако... И онда они кад се, то се тако, дјевери се од њих одмакоше [...] стадоше.

Кад удари Бајо Пивљанине,
 Жива ватра испод мача сињег,
 А кад беже Љубовићу бије,
 Месо лети, црна крвца лије.
 Салетио бег са сваког краја
 И љуто јадног обранио Баја.
 По руци га десници обрани,
 Али Бајо и даље се брани.
 Но кад виђе у истој минути,
 На мегдану да ће погинути,
 Баци мача из деснице руке,

А од рана му, онај, додијаше муке,
 Баци мача из деснице руке,
 Па поскочи вучки изненада,

[*шизо*]

Кад се беже Љубовић не нада.

[*ласније*]

Левом руком за сабљу увати,
 Не даде му оком погледати,
 А десницом за грло бијело,
 Готово је бегово сијело.
 Тако Бајо јуначки насрну,
 Мазну бега о земљицу црну,
 Удри бега о земљицу црну,
 Па не тражи мача нити ножа,
 Оштри зуби, слатка пуста кожа,
 О, каже, да је коме стати ил сиђети,
 Па љепоту очима виђети,
 Како Бајо Љубовића коље,
 Не би, браћо, ни три вука боље.

Он га је зубима заклао тад... Пјесма пише... Ни тражи ножа, ни, каже...
 Од љутине зубима га је заклао... Каже, Бајо, каже, кад је одскочио, онда
 баци мача, па прискочи бегу Љубовићу, увати га оно знаш, без риме...
 И каже, и, и не тражи ножа, него бега хвата са зубима, уватио под грло
 бијело, каже, и, и, и, и каже, тако да је бега закло, зубима га је заклао
 то оно у прози, у... Исто све иде, идентично, само у стиху...

Како Бајо Љубовића коље,
 Не би, браћо, ни три вука боље,
 Уватио зубима за гушу,
 Бег зијева и испусти душу...

Када, каже, виђе Мато кад нестане бега, тај издајник,
 Да ће доћи брзо ред на њега,
 Па побјеже, побјего без трага,
 А за њиме слуга Шабана.

[*снажно*]

А Бајо их потера и виче:
 „Стани, Мато, стани издајниче,
 Срам те било ко никад никога
 што издаде господара свога!”
 Кад га Бајо на крај поља стиже,
 Свога мача зеленога трже,
 Па не даде му ријечи да рече,

Но му пасју главу осижече.
 И Шабана слугу дозиваше,
 И вако њему говораше:
 „Врат се вамо, теби ништа нећу,
 Задавам ти заклетву највећу!“
 Па када се Шабан повратио,
 Овако му Бајо говорио.
 Каже: „Ајде скидај Његошевић Мата,
 То је твоја заслужена плата.“
 Да му скине одјело и оружје, то је неки ћар ипак...
 А Мато, онај, а Бајо скида Љубовића бега,
 Одијело и оружје с њега,
 Па кад нађе три ћемера блага,
 Мало му се повратила снага. [*с.мех*]
 С њега скида, припасује себи,
 Баш то нико оставио не би,
 Па појаха бегова путара,
 Што стотину маџарија, маџарије су биле нека врста дуката...
 Што стотину маџарија ваља.
 Оде Бајо па окрену мору,
 Оде Бајо видат ране грдне,
 Оста Мато дворећ свога бега,
 И ето ви од те пјесме свјега,
 То вам је све што пјесма пише,
 Кома мало, нека пјева више... Пјевај више.
 [*с.мех*]

Текстуални предложак, иза ког се лако препознаје класична Вукова варијанта (*Бајо Пивљанин и беј Љубовић*, Вук III, 70)⁷ и на коју саговорник коментришући сопствени текст и реферира, одликује се релативном згуснутошћу праволинијски развијане радње, те, посебно у централним и завршним сегментима, изразитијом динамичношћу. Отуда овај текст, на први поглед, не оставља широке могућности за додатно кондензовање нарације, које је у вези са стилским одликама постфолклорних реинтерпретација класичне

7 Миливојево одређење да понуди сопствено ауторско остварење везано управо за ове јунаке може се, осим несумњивом популарношћу Вукове варијанте, објаснити и особитом развијеношћу традиције о бегу Љубовићу у оквирима локалне културе, о чему сведоче не само забелешке из претходних векова, везаност угледне беговске куће за Невесиње, већ и фреквентност мотива у савременој усменој приповедној традицији (за сичке о његовој женидби везује се низ културноисторијских предања, некада и са етимолошким и етиолошким елементима везаним за мотив смрзавања сватова).

епике у литератури већ уочено (уп. Петровић 2000; Самарџија 2010). Ипак, пажљиво поређење открива и овакве стилске тенденције новог текста. У Миливојевој реинтерпретацији изостанак потпуне формуле изазивања на мегдан типа *ако / онда* (која подразумева и вербалну деградацију противника, а у чију је реализацију у Вуковој варијанти укључено и троструко понављање, те и понављање мултиформе у целини) открива ауторову тенденцију да радњу згусне и убрза њен ток. Миливоје, наиме, сужава читаву експозицију (изостаје и за класичну епiku карактеристично опремање јунака) која у Вуковој варијанти запрема готово трећину текста (седамдесетак стихова). Слично је и са сценом Матовог одласка бегу, али се, с обзиром да је реч о прозној парафрази тек делимично прожетој стиховима, не може са сигурношћу утврдити да ли је реч о новом контраховању елемената радње или о саговорничковој тежњи за сажимањем у конкретной разговорној ситуацији.

За уочавање односа *прејева*⁸ и предлошка посебно је илустративно поређење описа сусрета Баја Пивљанина и бега Љубовића. У оба текста овај сегмент радње смештен је у по осам стихова. Ипак, њихова динамика је сасвим различита. Понављања глагола у паралелним стиховима из класичне варијанте, којима се лагано остварује готово драмска напетост, у ауторској реинтерпретацији изостају, а однос међу ликовима, у варијанти из Вукове збирке поменути понављањима тек наговештен, овде је експлициран – описом гестова:

Како дође Пивљанине Бајо,
 Како дође, он под шатор уђе,
 Како уђе, он на земљу сједе,
 Када сједе, онда Бога назва:
 „Добро јутро, беже Љубовићу!
 У зао час по ме или по те.”
 Па отпаса два мача зелена,
 Бегу баци оба преко крила.

Сиђе, дође Бајо, биљегу,
 Па улази под шатора бегу,
 Па полако покрај бега седа,
 Љубовић га попријеко гледа.
 Сједе Бајо па му назва Бога,
 Руке маши до појаса свога,
 И отпаса два зелена мача,
 Па их бегу преко крила бача.

8 Потребу овог термина оправдава и чињеница да и сам аутор овако одређује свој текст.

Визуелни аспект наглашен је и техником приказивања унутрашњег стања ликова посредством сликовних предастава (ситуацији која је у Вуковој варијанти експлицирана формулом: *Он поскочи на ноге лајане*, у Миливојевој песми одговарају стихови: *Вас мушаштор поштаде шјесан, / беј на ноге скочи ко бијесан...*), као и у присуству „детализираних реалија” (нпр. *Беј зијева и испусти душу...*) које, како пишући о овом типу стваралаштва закључује Дивна Зечевић, имају функцију формула: „Emotivna stanja uvijek su povišena i na toj (ekstremnoj) visini održavana, u stvari zaustavljena, fiksirana ponavljanjem određenih pokreta – znakova” (Zečević 1971: 25). Креативно поигравање са традиционалним фондом одвија се и кроз увођење паремииолошких облика у оквиру редуковане словенске антитезе (*Али ђаво, каже, спреман је занашу, / прискочио Њећешевић Маћу, / није ђаво но Љубовић беже, / зајрли ња и руке му пришеже...*), а аутор посеже за препознатљивим епским моделима стилизације, интерполирајући их и тамо где их у предлошку нема (*Оде Бајо видаш ране њрдне, / остја Маћо дворећ своја беја*). Уз ослањање на текст предлошка на нивоу радње Миливоје преузима, мање или више дословно, и читаве стихове (*Ти си мене за срце ујео / и мојеја браћа поубио – Ти си мене за срце ујео, / њи си моја браћа поубио; Узми бољеј, остјави њореја – Каже: Узми боли, а остјави њори; Немој казаш Пивљанину Бају, / да на мени њанијери имају – Немој Бају казаш и открийи / да на мени њанијер имаге*), те и формулативне атрибуте (*камениња Пива, два мача зелена...*), док други, премда их у Вуковој варијанти нема, потичу из језика усмене епике, тј. језика фолклора уопште (*шврда вјера, шанка кула...*).

За разлику од Миливојевих епских текстова о рецентној прошлости које, за овај тип певања очекивано, карактерише фреквентност лексичких иновација, колоквијалног језика и разнородних елемената који рефлектују различите слојеве ауторовог знања (стеченог усменим путем, кроз формално образовање или индивидуално читалачко искуство)⁹, у овој је песми та тенденција стишана и детектује се тек спорадично (нпр.: *Но кад виђе у истјој минути, / на меѓдану да ће поинути*), некада остварена кроз сведене ауторске коментаре. Увођење ауторских коментара релативно је често у централном и завршном делу песме (сцена меѓдана и награђивања), функционишући и као оправдање за поступке ликова (*Па кад нађе њри њемера блаја, / мало му се повраћила снаја. / Сњеја скида, пријасује себи, / баш њо нико остјавио не би*). Коментаром је уоквирена и сцена убијања противника (*О, каже, да је коме сјаши ил сијети, / ња њепошу очима вијети, / како Бајо*

9 О овом слоју саговорникове ауторске епике исцрпно је дискутовано у Ђорђевић Белић 2017: 183–223.

Љубовића коље, / не би, браћо, ни шри вука боље), чиме је додатно потенциран натуралистички детаљ присутан у предлошку, па се песма и на овај начин уклапа у стилски спектар постфолклорне епике, којој одговара и римовани десетерац као доминантан стих.

Текст Миливојеве песме указује на стално осцилирање између поштовања Вукове варијанте, која до извесне мере у свести носилаца традиције (али и на ширем нивоу) има статус канонског текста, и жеље да се предлошак иновира. Пригушеност индивидуалног тона може се објаснити чињеницом да је реч о Миливојевом првом ауторском остварењу, како сам наглашава, те да је, сходно томе, степен слободе одношења према предлошку био релативно низак, а са друге, чињеницом да се ради о препеву антологијског текста традиционалне епике који има статус ауторитарног. Метатекстуална раван, коментари који се односе на мотивацију за ауторски рад и опис стваралачког поступка, откривају и доминацију принципа писане културе који се анахроно везују и за усмену варијанту (*И узо ја оловку и, и, и она свеску, и љедом оловку и шако сам фино прејјево, шако складио, шо је шако дивна њјесма, знаш... То, прво је писано онај...*), при чему саговорник дистинкцију на нивоу рима / изостанак риме поистовећује са разликовањем прозе и стиха (*И каже, и, и не тражи ножа, нећо бећа хвајћа са зубима, увашио под њрло бијело, каже, и, и, и, и каже, шако да је бећа закло, зубима ја је закло шо оно у прози, у... Исто све иде, иденитично, само у стишцу...*). Вербализујући у разговорима у више наврата процес стварања, Миливоје је понудио и аутопоетичка начела, инсистирајући на принципу индивидуалности, ауторства, успостављајући, ипак, и низ паралела између усмене и (за)писане речи. Пружање извесне предности овој другој последица је новог поимања трајног (као кроз текст, снимак или на било ком медију фиксираног) које у актуелним социокултурним околностима бива претпостављено усменом / извођачком / непоновљивом, те жива реч постаје она која је записана (*Исто њи је најписана ријеч ко изговорена и још трајнија. Изговорена, неко ће је заборавити, али најписано остаје, писана је ријеч жива ријеч која остаје*). Коментари који се односе на процену валаности сопственог текста (*То значи прејјев, и оно римовано фино...*) имплицитно откривају субјективну естетику која је и одраз ширих естетичко-аксиолошких тенденција, имајући на уму да су сви описани квалитети (римовани стих, кондензовање и убрзавање радње, формуле геста, натуралистички елементи и тон који се на махове ближи сентименталистичком) одлика највећег броја постфолклорних остварења, ауторске епике која настаје између усменог и писаног, а која представља доминирајућу линију развоја епског певања од друге половине 19, а посебно у 20. веку, премда су њени корени, књижевноисторијски и културноисторијски посматрано, и знатно дубљи.

Грађа приложена и коментарисана у овом прилогу говори о новом животу традиционалног сижеа и сведочи о виталности традиције која опадаје у непрестаном укрштању старог и новог, кроз креативно одношење према наслеђу.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ / REFERENCE LIST

- Vinš 1938: V. Vinš, „Музички и jezički oblik guslarske epske recitacije“, *Prilozi proučavanju narodne poezije*, V/1–2 (1938), str. 97–101.
- Vuk III: V. Stefanović Karadžić, *Srpske narodne pjesme III*, Sabrana dela, knj. 6. Prir. R. Samardžić. Beograd: Prosveta, 1988.
- Gojković 1989: A. Gojković, *Narodni muzički instrumenti*, Beograd: „Vuk Karadžić“.
- Golemović 2008: D. Golemović, *Pjevanje uz gusle*, Beograd: Srpski genealoški centar.
- Đorđević Belić 2016: S. Đorđević Belić, *Postfolklorna epska hronika. Žanr na granici i granice žanra*, Beograd: Čigoja štampa – Institut za književnost i umetnost.
- Đorđević Belić 2017: S. Đorđević Belić, *Figura guslara. Heroizirana biografija i nevidljiva tradicija*, Beograd: Institut za književnost i umetnost.
- Zečević 1971: D. Zečević, „Rastvaranje formula tradicionalne usmene poezije – formule pučkih pjesama“, *Narodna umjetnost* 8/1 (1971), str. 19–41.
- Zečević 1978: D. Zečević, „Pučki književni fenomen“. *Povijest hrvatske književnosti I. Usmena i pučka književnost*. Zagreb: Liber – Mladost.
- Lajić Mihajlović 2007: D. Lajić Mihajlović, „Hercegovački epski dijalekat“, *Dani Vlade S. Miloševića*, Banja Luka: Akademija umjetnosti Banja Luka, Muzikološko društvo Republike Srpske, str. 57–73.
- Lajić Mihajlović 2014: D. Lajić Mihajlović, *Srpsko tradicionalno pevanje uz gusle. Guslarska praksa kao komunikacioni proces*, Beograd: Muzikološki institut SANU.
- Papan 2007: J. Papan, „Mesto i uloga bosanskohercegovačkih guslara na beogradskoj guslarskoj sceni“, *Dani Vlade S. Miloševića*, Banja Luka: Akademija umjetnosti Banja Luka, Muzikološko društvo Republike Srpske, str. 75–81.
- Petrović 2000: S. Petrović, „‘Sraženije’ Gavriela Kovačevića i usmena tradicija o Kosovskom boju“, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik* XLVIII/1, XLVIII 2–3 (2000): str. 139–185; 507–565.
- Samardžija 2010: S. Samardžija, „Knežopoljska ‘Lazarica’“, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* LXXV (2010), str. 75–110.

Smiljana Ž. Đorđević Belić

**WRITTEN WORD IS A LIVING WORD: A POST-FOLKLORE REINTERPRETATION OF
THE POEM ON BAJO PIVLJANIN AND BEG LJUBOVIĆ**

Summary

The paper presents the transcript of author reinterpretation of the poem *Bajo Pivljanin and Beg Ljubović*, the performance of which was recorded during a terrain research into the tradition of gusle singing in Eastern Herzegovina in 2007. Comparative analysis of the texts illuminates, in basic terms, the characteristics of authors' individual styles that correspond to stylistic tendencies of post-folklore epics (rhymed verse, condensation and plot dynamics, gesture formulae, naturalistic elements and the tone approaching that of a sentimental one). The latter refers to the type of singing that emerges on the intersection between the oral and literary.

Key words: oral epics, post-folklore epics, Bajo Pivljanin, Beg Ljubović, terrain research, Herzegovina

Рад примљен: 23. 5. 2017.
Рад прихваћен: 31. 5. 2017.